Eduskunta
Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Viite: Sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 4.10.2024

Suomen Akatemian lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025 TKI-toimintaa koskevilta osin

Suomen Akatemia kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja lausuu seuraavaa.

Pääministeri Orpon hallituksen tavoitteena on kääntää Suomen talous kestävään kasvuun. Talouskasvua vauhditetaan tekemällä merkittävät panostukset TKI-toimintaan ja nostamalla osaamistasoa. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä huomioidaan T&K-rahoituslain mukaiset valtion lisäpanostukset T&K-kokonaisuuteen hallitusohjelman, parlamentaarisen TKI-työryhmän linjausten sekä pitkäjänteinen T&K-rahoituksen käytön suunnitelman mukaisesti.

Talousarvio vuodelle 2025 toteuttaa kiitettävästi T&K-rahoituksen kautta välttämättömiä toimia kestävän kasvun ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Tässä lausunnossa Suomen Akatemia kommentoi TKI-toimintaan kohdistuvia panostuksia Akatemian osalta.

Suomen Akatemian rooli

Akatemia rahoittaa kansainväliseen vertaisarviointiin perustuen korkeatasoista tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä, jotta Suomessa saavutetaan tieteellisiä läpimurtoja ja ratkaisuja yhteiskunnan hyväksi. Tutkitun tiedon mukaan julkisen rahoituksen vaikutus on suurin, kun se kohdistetaan perustutkimukseen. Suomen Akatemian kilpailtu tutkimusrahoitus on T&K-järjestelmän kehittämisen kaikkien periaatteiden mukaista.

Korkealaatuisen, kansainvälisen tason tutkimuksen ja tutkimusympäristöjen varaan rakentuu TKI-järjestelmän kilpailukyky ja uusien innovaatioiden tuottaminen. Akatemia vastaa osaltaan laajenevan TKI-toiminnan osaajapulaan houkuttelemalla rahoituksellaan T&K-osaajia osaamisekosysteemeihin niin julkiselle kuin yksityiselle sektorilla sekä rahoittamalla tutkimushankkeita, joiden yhteydessä valmistuu merkittävä määrä tohtoreita.

Suomen Akatemia

Suomen Akatemian kilpailtu rahoitus vahvistaa pitkäjänteisesti kansallista osaamispohjaa ja luo mahdollisuuksia uusille avauksille ja uuden synnyttämiselle. Kilpaillun rahoituksen kanavoiminen Suomen Akatemian kautta tukee valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman tavoitetta nostaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kunnianhimon tasoa Suomessa. Suomen Akatemian toiminnan kansainvälisen arvioinnin mukaan kunnianhimoista tutkimusta jää rahoittamatta kansainvälisesti verrattuna paljon.

T&K-rahoituslain mukainen rahoituksen kohdentaminen 2025–2027 ja vuodelle 2025

TKI-järjestelmää tulee kehittää pitkäjänteisesti systeemisenä ja tasapainoisena kokonaisuutena. T&K-rahoituksen kasvun tulee varmistaa Suomen yhteiskunnan ja elinkeinoelämän uudistuminen, tulevaisuuden osaaminen ja tutkitun tiedon laaja-alaisen huoltovarmuus. Rahoituksen kohdentamisessa tulee huomioida tutkimuksen yhteiskunnallisten vaikutusten monimuotoisuus, aikajänteiden vaihtelu ja uteliaisuustutkimuksen rooli TKI-toiminnan pohjana. Parlamentaarisen TKI-työryhmän linjaamien periaatteiden mukaisesti kohdentamisen tulisi perustua laatuun perustuvalle kilpailulle teknologia- ja toimialaneutraalisti.

Talousarvioesityksessä vuodelle 2025 Akatemian tutkimusrahoitukseen esitetään **515,226 miljoonan euron valtuutta** (mom. 29.40.51), joka on **55 milj. euroa** enemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa. Tässä kehystasossa on mukana aiemmassa talousarvioesityksessä 2024 (TAE) ja julkisen talouden suunnitelmissa 2024–2027 (JTS) sekä JTS 2025-2028 kohdennetut T&K-rahoituslain mukaiset lisärahoitukset Akatemian valtuuteen.

Rahoituksen kohdentamista ohjaavat T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman tavoitteet, joista keskeisiksi Akatemialle on tunnistettu korkealaatuinen ja uutta tietoa tuottava kilpailullisesti rahoitetun tutkimuksen tukeminen, yksityisten ja julkisten T&K-toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen, T&K-osaajien riittävyys, tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurien laajempi tukeminen sekä eurooppalainen ja kansainvälinen yhteistyö.

Vuonna 2025 Akatemia suunnittelee kohdentavansa rahoitustaan merkittävästi **kilpailulliseen, kansainvälisen, pitkäjänteiseen ja uutta luovaan tutkimukseen** akatemiahanke-, akatemiatutkija- sekä akatemiaprofessorirahoituksen sekä tohtorikoulutuksen vahvistamisen muodossa. Vuoden 2024 akatemiahankehaun kovassa kilpailussa vain 15 % hakemuksista voitiin rahoittaa. TK-lisärahoitus tutkimushankkeille mahdollistaa aiempaa useamman korkealaatuiseksi arvioidun hakemuksen rahoittamisen.

Osaamiskeskittymiin ja tutkimusympäristöihin kohdennettava rahoitus kanavoidaan erityisesti lippulaivaohjelmaan, huippuyksikköohjelmaan sekä tutkimusinfrastruktuuri-

rahoitukseen. Tutkimusinfrastruktuurien rahoitus kasvaa merkittävästi kevään 2024 kehyspäätöksen mukaisesti temaattisten infrastruktuurien rahoituksen myötä. Pitkäjänteisesti ylläpidetyt, korkeatasoiset ja yhteiskäyttöiset **tutkimusinfrastruktuurit** ovat vaikuttavan TKI-toiminnan perusta. Ne parantavat suomalaisen tutkimuksen laatua, uudistumista ja kilpailukykyä sekä lisäävät tutkimusympäristöjen kansainvälistä vetovoimaa. Tutkimusinfrastruktuurit toimivat uusien innovaatioiden luojina, koko TKI-toiminnan vauhdittajina ja korkeatasoisen osaamisen kehittäjinä.

Akatemia varautuu myös jatkamaan **yliopistojen profiloitumisen** tukea.

Temaattisessa ja tutkimuksen vaikuttavuutta tukevassa rahoituksessaan Akatemia jatkaa esikaupallisen soveltavan tutkimuksen rahoittamista (ns. proof of concept -vaihe) ja kehittää yhteistyötä ja rinnakkaisia rahoitusohjelmia Business Finlandin kanssa, ml. talousarvioehdotuksen Suomen metsäbiomassoja koskeva rahoitus. Ehdotettu rahoitus kliiniseen tutkimukseen vahvistaa alan tutkimusta hyvinvointialueilla ja täydentää hyvin muuta Akatemian kliiniseen tutkimukseen vuosittain kohdentuvaa rahoitusta. Hyvinvointialueiden T&K-toiminnan tukemiseen ehdotettu rahoitus vuonna 2025 lisää hyvinvointialueiden tutkimusyhteistyötä ja tuottaa tietoa uusien innovaatioiden ja toimintatapojen pohjaksi. Akatemia kuitenkin tuo tiettäväksi, että temaattiseen ja tutkimuksen vaikuttavuuteen talousarvioesityksessä kohdennetut T&K-rahoituksen lisäykset ovat sirpaleisia, mikä on riski rahoituksen vaikuttavuudelle. Monet pienehköt yksittäiset rahoituskohdistukset ovat myös Akatemian oman tuottavuusohjelman kannalta ongelmallisia Akatemian toimintamenojen pienentyessä.

Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) **strategisen tutkimuksen** valtuutta (mom. 29.40.54) ehdotetaan vähennettävän vuonna 2025 6 miljoonalla eurolla. Akatemia toivoo harkittavan, että tämä rahoitus palautettaisiin ja sitä myös vahvistettaisiin 49,6 miljoonasta eurosta (vuoden 2025 kehystaso) 59 miljoonaan euroon. Strategisella tutkimuksella tuetaan suomalaisen yhteiskunnan uudistamista ja vahvistetaan tieteenalarajat ylittävää yhteistyötä.

Suomen Akatemian toimintamenomäärärahat

T&K-rahoituslain sekä sen monivuotisen toimeenpanosuunnitelman mukaisesti Akatemian tutkimusrahoitusvaltuus on kasvanut ja kasvaa voimakkaasti myös vuonna 2025 ja JTS-kaudella 2026-2029. Samanaikaisesti tutkimusrahoitusvaltuuden kasvaessa Akatemian toimintamenojen määrä (mom 29.40. 05) laskee. **Toimintamenomäärärahat pienenevät vuoden 2024 tasosta 13,539 miljoonaa euroa 11,947 miljoonaan euroon vuonna 2025, eli muutos 2024-2025 on -12%.** Lisäksi hallitusohjelman mukainen valtionhallinnon tuottavuusohjelma on käynnistynyt tilanteessa, jossa Akatemian voimavarat ja tehtävät ovat olleet jo pitkään epätasapainossa.

Akatemia on sopeuttanut toimintaansa väheneviin toimintamenoihin monin eri tavoin: Akatemia toteutti hallintoviraston laajan organisaatiouudistuksen ja

Suomen Akatemia

tutkimusrahoitustoiminnan kolmevuotisen muutosohjelman sekä tehosti merkittävästi toimitilojen käyttöään. Mikäli toimintamenot edelleen pienenevät, Akatemia joutuu henkilöstövähennyksien myötä tekemään merkittäviä muutoksia myös tutkimusrahoitustoimintaansa. Monet pienehköt yksittäiset rahoituskohdistukset ovat Akatemiaan kohdistuvien toimintamenosäästöjen kannalta ongelmallisia. Siksi Akatemia toivoo, että T&K-lisärahoitusta kohdennettaisiin kansallisten linjausten mukaisesti suurempina kokonaisuuksina, jotta voimme tulevinakin vuosina tukea laadukkaan kansainvälisen vertaisarvioinnin kautta korkeatasoista, laaja-alaista ja vaikuttavaa T&K-toimintaa.

Pääjohtaja Paula Eerola